

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Проаналізовано основні негативні явища і тенденції конкурентоспроможності українських підприємств, зокрема в інноваційно-інформаційній та управлінській сферах. Визначено основні шляхи вирішення проблеми конкурентоспроможності.

***Ключові слова:** економічна безпека, інновації, конкурентоспроможність підприємств, інноваційно-інформаційна та управлінська сфери.*

Постановка проблеми. Досягнення підприємствами переконливих, сталих, конкурентних переваг є одним з найважливіших категорій ринкової економіки, які характеризують здатність підприємства вчасно та ефективно адаптуватися до умов зовнішнього середовища, що швидко змінюється, протистояти кризовим явищам в економіці, виживати та розвиватися навіть за несприятливих макроекономічних умов. Особливої актуальності це питання набуває сьогодні, в ситуації виникнення та поглиблення світової фінансово-економічної кризи, яка значною мірою ускладнює умови функціонування всіх суб'єктів господарювання, суттєво загострюючи конкурентну боротьбу та ускладнюючи виживання підприємств в умовах ринку. Відсутність нових конкурентних розробок і теоретико-методолічних положень щодо забезпечення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринку зумовлює необхідність і актуальність дослідження даної проблеми.

Стан дослідження. Теоретичні, методологічні й практичні питання забезпечення конкурентоспроможності підприємств досліджували такі відомі вітчизняні дослідники, як Ю. Іванов, Н. Лепа, О. Нефедова, І. Отенко, С. Савчук, Г. Азоев, А. Челенков, а також присвячені роботи закордонних вчених економістів – Ф. Котлера, М. Портера, А. Томсона, І. Ансоффа, Г. Асселя та ін.

Мета дослідження. Обґрунтування теоретичних підходів щодо сутності забезпечення конкурентоспроможності національних підприємств, зокрема в інформаційній та управлінській сферах.

Виклад основних положень. На мікрорівні підвищення конкурентоспроможності вимагає кардинальної реорганізації системи внутрішньофірмового управління, переведення його на принципи сучасно-

го стратегічного менеджменту. Досвід українських підприємств свідчить, що на підставі традиційних важелів не можна забезпечити адаптацію підприємств до ринкових умов господарювання, домогтися позитивних структурних зрушень. Особливе значення набуває вирішення цього завдання на підприємствах базових галузей вітчизняної промисловості. Дослідження українських фахівців показали, що розрив у методичних і практичних підходах до управління виробництвом на великих підприємствах машинобудівного профілю у нас та в розвинутих країнах сягає у часовому масштабі десятки років. Методи та принципи стратегічного менеджменту для більшості вітчизняних промислових підприємств залишаються неосвоєною цілиною. Щоб надолужити відставання, необхідно: створити організаційні структури управління та освоїти механізми конкурентної, інноваційної та підприємницької адаптації до змін у зовнішньому середовищі; забезпечити системний підхід до диверсифікації виробництва та внутрішньофірмового планування; розробити нову стратегію управління якістю продукції, привести нормативно-технічну базу і всю систему підготовки виробництва й випуску продукції у відповідність до вимог європейських та міжнародних стандартів; реформувати системи управління персоналом і трудовою мотивацією.

Вирішення цих та інших ключових завдань, що входять у комплекс організаційно-управлінських, технічних і технологічних заходів із створення і впровадження системи внутрішньофірмового стратегічного менеджменту на підприємствах вітчизняної промисловості, об'єктивно вимагає не тільки власних зусиль з боку підприємств, але й цілеспрямованого та зацікавленого сприяння з боку держави.

Питання переходу до нової управлінської парадигми повинні стати наріжним каменем сучасної економічної політики. У загальнонаціональному масштабі важливим є: забезпечення умов для отримання сучасних економічних знань усіма верствами населення; підготовка економістів і менеджерів-професіоналів, здатних підняти національний бізнес і його міжнародну конкурентоспроможність; разом з економічною наукою та практикою виховання політичної та бізнес-еліти як носія сучасного економічного світогляду.

Одним з головних чинників забезпечення ефективності системи управління виробничо-господарською діяльністю підприємства є інформаційна підтримка управлінських рішень. Саме наявність якісної та повноцінної системи інформації на підприємстві обумовлює раціональний вибір при прийнятті управлінського рішення. Проте, навіть в умовах бурхливого розвитку інформаційних технологій та активного впровадження програмного забезпечення системи управління підпри-

емством, існує багато проблем і критики відносно якості й ефективності інформації.

Законодавчо-управлінські важелі підвищення конкурентоспроможності формуються і реалізуються на макро- і мікрорівнях. Макрофакторами гальмування ефективного економічного розвитку є:

- недосконалість законодавства, пов'язаного з управлінням економічними процесами і діяльністю суб'єктів ринку та неефективність управління державним сектором економіки;

- корупція в управлінських структурах, високий ступінь галузевого лобізму при прийнятті управлінських рішень;

- невважене реформування відносин власності, зловживання при здійсненні приватизаційних процесів, відсутність ефективного власника приватизованого майна;

- великі (офіційно 32%, а за експертними оцінками близько 50% від ВВП) масштаби «тіньової» економіки, посилення її криміналізації, нелегальне вивезення капіталу з України;

- нехтування необхідністю організаційної фінансової та інформаційної підтримки конкурентоспроможності українського експорту;

- надмірна відкритість економіки України, невважена лібералізація зовнішньоекономічної діяльності, недостатній державний контроль експорту та імпорту;

- відсутність реальної зацікавленості і відповідних зусиль державних органів у диверсифікації джерел постачання в Україну багатьох видів продукції стратегічного характеру.

У сучасних умовах істотно зросла роль інформації як на мікро-, так і на макроекономічному рівні, у розвинених країнах швидко розвивається інформаційна складова бізнесу. На сьогодні світова індустрія інформаційних та комунікаційних комп'ютерних технологій за оцінками Світового банку, становить більш ніж 800 млрд дол. США, відбувається перехід від економічної до інформаційної ери розвитку цивілізації. Сьогодні до 30% працездатного населення світу, зайнятого у сфері економіки, пов'язано з обробкою економічної інформації. За деякими прогнозами, ця частка надалі зростатиме до 70%.

У світі розгорнулася реалізація проекту зі створення Глобальної інформаційної інфраструктури, окремими складовими якої мають стати здійснювані в кожній країні проекти створення національної інформаційної інфраструктури. Створюються умови для становлення самодостатніх інтернет-економік, на які не можуть впливати уряди. У сучасних інтернет-компаній своє, дійсно глобальне середовище діяльності, свої глобальні механізми конкуренції. Останні «недоступні» для національного регулювання, і єдиним шляхом уникнути втрат є розви-

ток і лібералізація телекомунікацій: як тільки інтернет-провайдери стикаються з високими цінами на оренду ліній в тій чи іншій країні, вони передають інформацію, наприклад, до США, де оренда ліній більш дешева; якщо якість країни встановлять жорсткі умови інтернет-зв'язку, то інтернет-компанії вестимуть свій бізнес в «м'якшому» діловому кліматі тощо.

Загальна комп'ютеризація, мережа «Інтернет» внесли до сучасного життя зовсім інші можливості й зовсім інші загрози. Поряд із швидкими передачею та отриманням в будь-якому кінці світу необхідної для ведення бізнесу інформації за допомогою кваліфікованих «хакерів» у злочинних цілях здійснюються несанкціоновані проникнення до найважливіших комп'ютерних систем банків, компаній, фірм та міжнародних корпорацій. У такий спосіб безліч технологічних та інших комерційних таємниць переходять до інших власників у різних країнах світу.

Взагалі глобальна інформатизація стає виразом сутності постіндустріального розвитку і ключовим технологічним викликом ХХІ століття універсального характеру, оскільки відповідь необхідно шукати всім країнам в усіх сферах життєдіяльності. Поки що, на жаль, Україна достатньою мірою не репрезентована в міжнародних інформаційних мережах (відсутні сервери центральних та місцевих органів державної влади, більшості суб'єктів господарювання тощо), що не дає створювати і підтримувати позитивний імідж держави та її підприємств за кордоном, демонструвати їх потенціал та конкурентні переваги. За рівнем оснащення новими технологіями (технологічної готовності) Україна значно покращила свою позицію (на 28 сходинок), посівши 65-те місце із загальним балом 3,38. Позитивна динаміка спостерігається за усіма показниками субіндексу, за винятком індикатора щодо абонентів швидкісного Інтернету.

Однак з огляду на глобальну сутність сучасних інформаційно-комунікаційних систем абсолютно не фантастичний, а, навпаки, реальний вигляд має наша інформаційна перспектива. На сьогодні всі країни світу незалежно від рівня доходів тією чи іншою мірою інформаційно взаємозв'язані. Серед 50 найбільш телекомунікаційних компаній світу, де вочевидь домінують США, Японія, Німеччина, Франція, Великобританія, є представники і Бразилії (15-та позиція), Мексики (19-те), Аргентини (33-тя, 35-та), Угорщини (47-ме). Розширення доступу до світових інформаційних ресурсів можна сміливо пов'язувати з їх відносним здешевленням. Так, вартість мереж передачі інформації за допомогою цифрових кодів за останні 20 років «зменшилась приблизно в 10000 разів, при такому ж збільшенні потужності обчислювальної

техніки в розрахунку на 1 долар. До речі, швидкість обробки даних сучасним комп'ютером (10 в мінус дванадцятому ступені секунди) прирівнюється до швидкості світла. Обсяг пам'яті стандартного комп'ютера зріс у 250 разів, а вартість на одиницю пам'яті знизилась більш, ніж у 1800 разів.

У сучасних умовах інформаційної насиченості великого значення набувають якісні характеристики інформації, які повинні забезпечувати високий рівень інформаційного забезпечення, і, як наслідок, ефективність управлінських рішень.

У науковій літературі акцентується увага на важливості досліджень якісних характеристик управлінської інформації, проте ця проблема зараз не досить досліджена.

Серед основних якісних характеристик, що повинні бути властиві будь-якій управлінській інформації, можна зазначити достовірність, об'єктивність, повноту, своєчасність, суттєвість. Проте навіть наявність всіх перерахованих якісних характеристик у достатній мірі не завжди забезпечує ефективність використання управлінської інформації на підприємстві.

У теорії інформації основною якісною характеристикою інформації, яка пов'язана безпосередньо з ефективністю її використання, вважається цінність інформації. Саме цінність інформації повинна лежати в основі оцінки ефективності використання управлінської інформації у процесі прийняття управлінських рішень на підприємстві. Проте статус «цінна» інформація може придбати, якщо вона володіє низкою другорядних якісних характеристик, наведених вище. Таким чином, можна вважати цінність управлінської інформації узагальненим показником її якості, що характеризує наявність у достатній мірі інших характеристик.

З одного боку, виділивши такі характеристики, можна здійснювати оперативний контроль існуючих видів інформації з оцінкою якісних характеристик для потенційних користувачів для того, щоб користувач знав якісний рівень інформації, на основі якої він прийматиме управлінське рішення.

З іншого боку, можна управляти цим якісним рівнем, тобто у процесі створення й підготовки інформації удосконалювати якісні характеристики до встановленого нормативного рівня.

Головною метою будь-якого підприємства є підвищення ефективності діяльності. Тобто цінність використовуваної інформації визначається через досягнення планованої ефективності діяльності підприємства. «Цінність інформації, необхідної для управління підприємством, можна визначити за критерієм ефективності функціонування

даної підсистеми». Тоді оцінку цінності управлінської інформації на підприємстві слід проводити через показники, що характеризують ефективність його діяльності.

Ефективність діяльності підприємства характеризують різні показники, серед яких і абсолютне значення чистого прибутку, і відносні показники рентабельності.

Проте, на нашу думку, найкращий показник, що характеризує ефективність діяльності підприємства за всіма аспектами – це показник доданої вартості.

Висновок. Таким чином, у стратегічному (глобальному) плані економічну безпеку гарантує лише конкурентоспроможна економіка, а основою сучасної конкурентоспроможності виступають інновації – інформаційні та управлінські.

---

1. Павлова В.А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка та стратегія забезпечення: монографія / В.А. Павлова. – Д.: ДУЕП, 2006. – 276 с.

2. Мунтян В.І. Конкурентоспроможність національної економіки, як головний критерій економічної безпеки / В.І. Мунтян // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 2.

3. Войчак А.В. Конкурентні переваги підприємства: сутність і класифікація / А.В. Войчак, Р.В. Камишніков // Маркетинг в Україні. – 2005. – № 2.

Цюпко І.В., Стричак Г.В. Информационная составляющая отечественных предприятий в контексте обеспечения экономической безопасности страны.

Проанализированы главные негативные явления и тенденции конкурентоспособности украинских предприятий, в частности в инновационно-информационной и управленческой сферах. Обозначены основные пути разрешения проблемы конкурентоспособности.

Ключевые слова: *экономическая безопасность, инновации, конкурентозависимость предприятий, инновационно-информационная и управленческая сферы.*

Tsiupko I.V., Strychak G.V. Information Component of National Enterprises in the Context of Economic Security.

The article analyzes the main negative phenomena and trends in competitiveness of Ukrainian enterprises, in particular in innovation and information and management spheres. The main ways to solve the problem of competitiveness are defined.

Key words: *economic security, innovation, enterprise competitiveness, innovation and information management fields.*